

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З
ПРОБЛЕМ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ**

Гора І.В.,

*Академія адвокатури України,
професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики, доктор юридичних наук*

процесу та криміналістики, доктор юридичних наук, професор

В Україні з кінця ХХ ст. й до сьогодні активно опрацьовуються вкрай актуальні проблеми реформування правоохоронних і судових органів, що має на меті: зміцнення правових, демократичних засад суспільного життя, законності й конституційного правопорядку в державі; підвищення на цій основі ефективності захисту законних інтересів громадян, держави, суспільства від глобальних й інших загроз; адаптацію діяльності правоохоронних органів до європейських та євроатлантичних правових, суспільних стандартів і професійних норм. Щорічне кількісне зростання злочинів на території України і якісні зміни їх структури суттєво загострюють криміногенну обстановку і послаблюють правопорядок, створюють загрозу національній безпеці держави. Подолання цих негативних явищ, поряд із широкомасштабними заходами з боку держави, потребує значного підвищення ефективності та якості профілактичної, оперативно-розшукової, слідчої та експертної діяльності на основі використання з цієї метою нових науково-обґрунтованих підходів, спеціальних знань і методів. Чітко визначене місце в цьому повинна займати й криміналістика як наука, що покликана забезпечити правоохоронні органи сучасними науково обґрунтованими методами, прийомами і засобами попередження, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів. Все це ставить перед наукою, законодавчою та правоохоронною практикою завдання негайної розробки й реалізації нових підходів до боротьби із злочинністю, відшукування нових методів протидії різноманітним злочинним проявам, вжиття ефективних заходів, що відповідають реаліям сьогодення і окреме місце в цьому належить криміналістиці.

Слід зазначити, що наукове опрацювання проблем криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів має свою історію і залишається в центрі уваги сучасної науки. Загальновідомо, що з кінця 70-х років минулого століття з видимим прискоренням зростала роль науки криміналістики в сприянні правоохоронним і судовим органам у їх діяльності з протидії вчиненню злочинів. Очевидною стала необхідність вивчення механізму її

взаємозв'язку із практикою, пошуку більш ефективних форм позитивного впливу на діяльність оперативних співробітників, слідчих, прокурорів. Цим був покладений початок формування наукових основ вчення про криміналістичне забезпечення діяльності правоохоронних органів, що знайшло відображення в працях відомих криміналістів В.П.Бахіна, Р.С.Белкіна; В.О.Волинського, В.Г.Гончаренка; А.В.Щенка, В.А.Колесника, В.Г.Коломацького; В.В.Лисенка, В.К.Лисиченка, В.О.Образцова, К.О.Чаплинського та інших науковців. Подальший розвиток ідей, пропозицій і задумок цих відомих науковців, особливо у поглибленні та розширенні наукових пошуків у напрямі криміналістичного забезпечення виявлення, розкриття й розслідування нових видів злочинів, потребує організаційних зусиль по залученню до наукових розвідок більш широкого кола не лише відомих і молодих науковців, а й магістрів та аспірантів вітчизняних правових вишів і факультетів юридичного спрямування.

За мірою розвитку і вдосконалення криміналістичних засобів, прийомів і методів виявлення, фіксації, дослідження й використання доказової та іншої юридично значущої інформації роль криміналістики в правозастосуванні поступово зростає. І цей процес з кожним роком прискорюється разом з інтенсифікацією науково-технічного прогресу. Зв'язки причини і наслідку й часові зв'язки, які встановлюються на базі криміналістичних знань, є важливим компонентом предмету доказування в кожному кримінальному провадженні. Використання криміналістичних знань в кримінальному судочинстві здійснюється на різноманітних стадіях процесу. Дана проблема набула особливої актуальності у зв'язку з необхідністю гармонізації кримінально-процесуального механізму у відповідності до міжнародних та європейських стандартів, впровадження принципу змагальності сторін, забезпечення необхідного балансу публічних та приватних інтересів. В спеціальних літературних джерелах все активніше обговорюються проблеми "судової криміналістики", "криміналістики судової діяльності", "тактики і методики судового слідства". Саме в цей період відбуваються наукові дискусії щодо понять "криміналістичної адвокатології", "криміналістичного забезпечення діяльності прокурорів", "криміналістичної складової суду" тощо [1, 55-59]. Виникнувши у відповідь на потребу слідчої та судової практики мати належні засоби пізнання механізму злочину, обставин його вчинення та слідів і доказів, що вказують на винуватців, криміналістика як наука демонструє нам сьогодні зрілість в усіх її складових – в загальній теорії, в криміналістичній техніці, криміналістичній тактиці й методичці розслідування окремих видів злочинів. Криміналістика за тривалий час свого існування і розвитку не тільки створила доволі серйозний і універсальний арсенал засобів аналітико-пізнавального (технічного, тактико-технологічного і методичного) характеру й накопичила досвід

його використання при досудовому розслідуванні злочинів і в роботі з різними доказами й іншими криміналістично-значущими фактами, але й щедро ділилась його можливостями з іншими спорідненими науками. Разом з тим, універсальність цього криміналістичного арсеналу засобів, знань і досвіду його застосування проявляється і в тому, що складові цього арсеналу можуть бути успішно використані не лише в інтересах кримінального провадження, а й в інших видах 341н.341о застосовної діяльності.

Проблематика забезпечення виявлення та досудового розслідування й судового розгляду кримінальних проваджень за фактами вчинення злочинів, а в недалекому майбутньому і кримінальних проступків не залишається поза увагою криміналістів і сьогодні. Слід зазначити, що дослідження питань криміналістичного забезпечення досудового розслідування злочинів, слідчої й судової практики, здійснюється доволі активно. На сучасному рівні наукових досліджень питань боротьби зі злочинністю криміналістичне забезпечення протидії вчиненню злочинів розглядається як складне багатопланове, комплексне поняття, головним змістом якого є самостійна специфічна діяльність вчених-криміналістів та практиків з розробки нових, пристосування відомих науково-технічних досягнень, а також їх впровадження в практику досудового розслідування злочинів з метою оптимального вирішення її завдань. Ця проблема постійно перебуває в полі зору українських криміналістів, але хоча дослідження питань забезпечення досудового розслідування злочинів, слідчої практики здійснюється доволі активно, у наукових публікаціях при цьому мова в основному йде про криміналістичне забезпечення досудового розслідування переважно з інформаційної, наукової та науково-методичної точок зору. Про складність проблем забезпечення досудового розслідування злочинів та інтенсивність їх вивчення свідчить хоча б те, що в криміналістичній науці визначились неоднозначні підходи до дослідження цих питань, особливо в наукових дослідженнях деяких наукових шкіл, зокрема, України та Росії [2, с. 9-10].

Особливістю сьогоднішнього періоду для вітчизняної школи криміналістичного забезпечення виявлення, розкриття, розслідування та попередження правоохоронними органами злочинів є той факт, що в працях молодих науковців прискіпливо і детально аналізуються окремі напрями криміналістичного забезпечення досудового розслідування, судового розгляду кримінальних проваджень. За останні роки в Україні було захищено докторські і кандидатські дисертації, предметом яких були техніко-криміналістичне, тактико-криміналістичне, методико-криміналістичне забезпечення розкриття й розслідування злочинів, зокрема це кандидатські дисертації О.В. Таран "Криміналістичне забезпечення розслідування злочинної діяльності у сфері порушення

авторського і суміжних прав"; А.В. Хірсіна "Криміналістичне забезпечення розслідування корисливо-насильницької організованої злочинної діяльності"; К.Є. Поджаренко "Криміналістичне забезпечення розкриття і розслідування злочинних порушень прав інтелектуальної власності"; Д.Ю. Стригуна "Техніко-криміналістичне забезпечення розкриття та розслідування контрабанди наркотичних засобів", О.І. Чучукало "Процесуальне та криміналістичне забезпечення доказування на судових стадіях кримінального процесу України"; Ж.В. Удовенко "Криміналістичне забезпечення процесу доказування на досудовому слідстві"; В.Г. Лисогор "Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства" та ін.

Поняття криміналістичного забезпечення, яке розроблялося в межах науки криміналістики, здебільшого торкається суспільних відносин, пов'язаних з проблемами діяльності правоохоронних органів, що уповноважені здійснювати виявлення, розкриття та досудове розслідування злочинів. Проте сьогодні криміналістика істотно переросла сферу розслідування злочинів та кримінального судочинства в цілому, спочатку проникаючи, а потім наповнюючи своїм змістом різноманітні галузі суспільних відносин і, таким чином, створюючи аргументовані природничо-наукові та правові підстави для їхнього регулювання. Цей процес є закономірним і можна без всяких застережень сказати, що сучасна криміналістика стала своєрідним і єдиним науковим утворенням, через яке природничо-наукові та технічні досягнення світового суспільства трансформуються і використовуються для встановлення юридично значущих фактів у найрізноманітніших галузях науки й практичної діяльності. Яскравим прикладом наукових праць, які присвячені проблемам криміналістичного забезпечення діяльності, що не пов'язана з діяльністю з розкриття й розслідування злочинів, є кандидатська дисертація сьогоднішньої професора Ужгородського національного університету І.І. Попович на тему "Криміналістичне забезпечення обігу розрахункових документів у банківській системі з метою запобігання вчиненню злочинів", нотаріуса однієї з Київських нотаріальних контор Н.І. Пінчук на тему "Теоретичні та правові питання і практика криміналістичного забезпечення діяльності нотаріату" та ін. Можна сподіватися, що і в подальшому проблематика криміналістичного забезпечення різних видів правоохоронної та інших видів діяльності буде в центрі уваги молодих науковців.

Список використаних джерел:

1. Шепитько В.Ю. Изменчивость криминалистики в XXI веке и ее задачи в современных условиях / В.Ю. Шепитько // Криміналістика XXI століття: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Харків : Право, 2010. - С.55-59.
2. Іщенко А.В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування злочинів : монографія / А.В. Іщенко, І.П. Красюк, В.В. Матвієнко. – К. : НАВСУ, 2002. – 212 с.